ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

ЛІПСЬКА О. С.,
асистент кафедри
господарського права і процесу,
провідний юрист юридичного відділу
(Національний університет
«Одеська юридична академія»)

УДК 346.7: 330.341.1 (477)

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

У статті досліджено, проаналізовано та узагальнено різні підходи до поняття та складових інноваційної інфраструктури. Проаналізовано національне законодавство в частині переліку суб'єктів інноваційної інфраструктури. Запропоновано комплексний підхід до розуміння інноваційної інфраструктури.

Ключові слова: *інноваційна інфраструктура, суб'єкти інноваційної інфраструктури, система функціонально-забезпечувальних структур, складова господарсько-правового механізму, інституційна основа реалізації інноваційних проектів.*

В статье исследованы, проанализированы и обобщены различные подходы к понятию и составляющим инновационной инфраструктуры. Проанализировано национальное законодательство в части перечня субъектов инновационной инфраструктуры. Предложен комплексный подход к пониманию инновационной инфраструктуры.

Ключевые слова: *инновационная инфраструктура, субъекты инновационной инфраструктуры, система функционально-обеспечительных структур, составляющая хозяйственно-правового механизма, институциональная основа реализации инновационных проектов.*

In the article investigated, analyzed and summarized the different approaches to the concept and components of the innovation infrastructure. The analysis of national legislation in the list of innovation infrastructure. A comprehensive approach to understanding innovation infrastructure.

Key words: *innovative infrastructure, subjects of innovation infrastructure system of functional-interim structures, component of economic-legal framework, institutional framework for implementing innovative projects.*

Вступ. Питання визначення інноваційної інфраструктури досліджується в роботах О.А. Мазур, І.Б. Гагауз та ін. Однак відсутні наукові праці, які б комплексно вивчали та визначали інноваційну інфраструктуру як систему функціонально-забезпечувальних структур, складову господарсько-правового механізму, що забезпечує реалізацію інноваційних проектів, як інституційну основу реалізації інноваційних проектів.

Постановка завдання. Метою статті є формування комплексного підходу до розуміння інноваційної інфраструктури задля налагодження функціональних зв'язків при реалізації інноваційних проектів.

Результати дослідження. Реалізація інноваційного проекту в розумінні нашого дослідження має забезпечуватися функціональними зв'язками між суб'єктами інноваційної діяльності в процесі створення, впровадження та реалізації (комерціалізації) інноваційного продукту (або інноваційної продукції).

У світлі наведеного основними питаннями, що потребують дослідження, постають форми, засоби, способи функціонального забезпечення зв'язків між такими суб'єктами інноваційних відносин, як: а) суб'єкти інноваційної діяльності, які безпосередньо реалізують інноваційні проекти та є учасниками інноваційно-виробничих, організаційно-інноваційних та внутрішньо-інноваційних відносин, що виникають в процесі інноваційної діяльності; б) суб'єкти інноваційної інфраструктури, які сприяють реалізації інноваційних проектів; в) органи державної влади та місцевого самоврядування, а також інші суб'єкти, наділені щодо суб'єктів інноваційної діяльності організаційно-господарською компетенцією в інноваційній сфері; д) володільці майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності, які забезпечують введення останніх в господарський оборот та можливість їх реалізації як інновацій [1].

У нашому дослідженні спробуємо обґрунтувати власну позицію, відповідно до якої реалізація інноваційних проектів можлива лише за наявності якісних функціональних зв'язків між учасниками інноваційних відносин, які забезпечуються: по-перше, наявністю та функціонуванням інноваційної інфраструктурою, по-друге, дієвими формами державно-приватного партнерства.

Спочатку спробуємо з'ясувати, яку роль виконують суб'єкти інноваційної інфраструктури, що сприяють реалізації інноваційних проектів, оскільки видається логічним, що їх дієве функціонування сприяє інноваційному розвитку.

Аналіз законодавства вказує на відсутність конкретного переліку суб'єктів інноваційної інфраструктури, які сприяють реалізації інноваційних проектів.

Проводячи аналіз Концепції розвитку національної інноваційної системи [2] з позиції якісного функціонування інноваційної системи, зауважимо, що інноваційна інфраструктура виділена в окрему підсистему, що піддається критиці, оскільки інфраструктура має бути механізмом, який забезпечує функціональні зв'язки між підсистемами, пронизує всі інституції, з'єднуючи всі елементи в один процес.

В міжнародній та вітчизняній науці та практиці використовуються такі поняття щодо визначення інноваційної інфраструктури.

Інноваційна інфраструктура – організації (установи), які сприяють здійсненню інноваційної діяльності, тобто комплекс організацій (установ), що мають підлеглий і допоміжний характер, які обслуговують інновацію і забезпечують умови нормального протікання інноваційного процесу. До складу інфраструктури входять інноваційно-технологічні центри, технологічні інкубатори, технопарки, учбово-ділові центри та інші спеціалізовані організації [3]. У цьому визначенні найбільш цінним є визначення мети діяльності інноваційної інфраструктури – сприяння здійсненню інноваційної діяльності. Проте підлеглий та допоміжний характер інфраструктури не відповідає: по-перше, загальним принципам господарювання (стаття 6 Господарського кодексу України (далі – ГК України)), по-друге, принципам свободи підприємницької діяльності (стаття 43 ГК України), по-третє, принципам підприємницької діяльності (стаття 44 ГК України) тощо. Крім того, вважаємо логічним визначити, що діяльність інноваційної інфраструктури сприяє здійсненню інноваційної діяльності та направлена на обслуговування реалізації інноваційних проектів, а не інновацій, оскільки інновація є результатом виконання проекту та реалізується в процесі виконання інноваційної діяльності.

Законодавче визначення інноваційної структури надається в Законі України «Про інноваційну діяльність», відповідно до якого інноваційна інфраструктура – сукупність підприємств, організацій, установ, їх об'єднань, асоціацій будь-якої форми власності, що надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності (фінансові, консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, освітні тощо) [4]. Цінним за таким підходом є відсутність обмежень щодо організаційно-правових форм та форм власності суб'єктів інфра-

структури, що дає можливість включення до її складу будь-яких суб'єктів, які надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності.

Схоже поняття інфраструктури знаходимо у частині 1 статті 14 Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в України», і хоча мова йде про інфраструктуру підтримки малого і середнього підприємництва, дані положення цілком можуть бути застосовані і до суб'єктів інноваційної інфраструктури, які сприяють реалізації інноваційних проектів. Так, під інфраструктурою підтримки розуміються підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, які проводять діяльність, спрямовану на розвиток суб'єктів малого і середнього підприємництва, їх інвестиційної та інноваційної активності, просування вироблених ними товарів (робіт, послуг), результатів інтелектуальної діяльності на внутрішній і зовнішній ринки.

Подібний підхід простежується в Концепції науково-технологічного та інноваційного розвитку України [5], де зазначено, що інноваційна інфраструктура складається з виробничо-технологічної, фінансової, інформаційно-аналітичної та експертно-консалтингової складових, а також з технополісів, технологічних та наукових парків, інноваційних центрів та центрів трансферу технологій, бізнес-інкубаторів та інноваційних структур інших типів; інформаційних мереж науково-технічної інформації, експертно-консалтингових та інжинірингових фірм, інституційних державних та приватних інвесторів.

Перелік об'єктів інфраструктури підтримки, що має легальне закріплення, міститься в пункті 2 статті 14 Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в України» [6], до них належать бізнес-центри, бізнес-інкубатори, інноваційні бізнес-інкубатори, науково-технологічні центри, центри трансферу технологій, фонди підтримки малого підприємництва, лізингові компанії, консультативні центри, інші підприємства, установи та організації, основним завданням яких є сприяння розвитку малого і середнього підприємництва.

Хоча в Концепції науково-технологічного та інноваційного розвитку України поняття інноваційних структур не надається, в ній зазначається необхідність створення інкубаторів, центрів тощо, інформаційних та інфраструктурних підприємств, які сприятимуть впровадженню нових технологій у виробництво. Це дає змогу зробити висновок, що до інноваційних структур входять різні за організаційно-правою формою та функціональним призначення суб'єкти, які сприяють інноваційній діяльності [5].

Найбільш декларативним актом у сфері системних інноваційних перетворень є проект Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів [7]. Такий висновок можемо зробити за відсутності конкретних пропозицій у сфері розвитку інноваційної діяльності.

Так, у цьому проекті містяться положення щодо інфраструктури інноваційного розвитку, де зазначено, що інфраструктура інноваційного розвитку України перебуває в початковому стані. У ній представлені лише окремі типи інноваційних структур, зокрема технопарки, наукові центри, бізнес-інкубатори, науково-технічні підприємства, фонди. Причому діяльність лише незначної їх частини відповідає завданням.

Нормативна невизначеність щодо поняття та складових інноваційної інфраструктури негативно впливає на практичне функціонування та значимість національної інноваційної системи, а формування та реалізація інноваційної політики держави не зорієнтована на забезпечення функціонування національної інноваційної системи.

За такої нормативної невизначеності логічним є припущення, що інфраструктуру національної інноваційної системи мають утворювати суб'єкти господарювання, діяльність яких спрямована на забезпечення, підтримання, полегшення здійснення інноваційної діяльності її суб'єктами, на надання допомоги та ресурсне забезпечення інших суб'єктів господарювання при реалізації ними інноваційного проекту з метою успішного доведення результатів інтелектуальної діяльності до стану інноваційних продуктів та їх використання (впровадження) як інновацій.

Метою функціонування інфраструктури національної інноваційної системи має бути створення умов для ефективної взаємодії між наукою та виробництвом, поєднання реаль-

ного попиту на нову, суттєво удосконалену продукцію, процеси (технології), нові / суттєво удосконалені роботи (послуги), нове / суттєво удосконалене виробництво з відповідними пропозиціями.

При цьому вважаємо, що національна інноваційна система, будучи системним утворенням, має характеризуватися не лише структурою, а й функціональними зв'язками, які повинні забезпечувати узгоджену роботу всіх її конструктивних елементів.

З економічної точки зору функціональні зв'язки мають забезпечувати собою певний рух різного роду об'єктів. Зокрема, в межах національної інноваційної системи функціональні зв'язки (відносини) мають складатися у сфері забезпечення реалізації інноваційної діяльності та забезпечувати рух грошових коштів, інформації, виконання робіт (науково-дослідних, дослідно-конструкторських, технологічних тощо) або складатися у сфері надання послуг (зокрема освітні послуги, послуги з професійної підготовки, надання консультацій, послуги з оцінки нематеріальних активів тощо), а також щодо самих результатів інтелектуальної діяльності, в тому числі інноваційних продуктів, які виступають як самостійний товар.

З правової точки зору функціональні зв'язки є відносинами, що виникають між суб'єктами господарювання щодо різних об'єктів у зв'язку зі створенням, впровадженням та оборотом інноваційних продуктів та / або з метою забезпечення їх реалізації як інновацій. Наприклад, зв'язки щодо передачі, обміну об'єктів інтелектуальної власності та інноваційних продуктів, які виникають між такими підсистемами національної інноваційної системи, як підсистема науки, підсистема технічного забезпечення (виробників) інноваційних продуктів, підсистема реципієнтів інноваційних продуктів та підсистема інноваційних посередників, утворюють в економічному аспекті інноваційний ринок, а своє правове оформлення отримують у вигляді зобов'язальних відносин.

Повертаючись до теоретичних визначень інноваційної структури, зазначимо, що вона розглядається як організації (установи), які сприяють здійсненню інноваційної діяльності, тобто комплекс організацій (установ), що мають підлеглий і допоміжний характер, які обслуговують інновацію і забезпечують умови нормального протікання інноваційного процесу. До складу інфраструктури входять інноваційно-технологічні центри, технологічні інкубатори, технопарки, учбово-ділові центри та інші спеціалізовані організації [3].

Досить слушною є позиція деяких авторів, які вважають, що економіка суспільства є інноваційною, якщо в суспільстві є розвинені інноваційні інфраструктури, які здатні оперативно і гнучко реалізовувати необхідні в конкретний момент інновації, засновані на високих виробничих технологіях, і розвернути інноваційну діяльність [8], адже саме від якості функціонування забезпечувальних структур залежить зв'язок між суб'єктами інноваційної діяльності в процесі реалізації інноваційних проектів.

Проаналізувавши теоретичні підходи та легальні визначення, приходимо до необхідності комплексного розуміння інноваційної інфраструктури, за якої ця структура розглядається таким чином.

1) Як система функціонально-забезпечувальних структур, що забезпечують, опосередковують, стимулюють, підтримують інноваційну діяльність. Тобто структур, що зумовлюють забезпечення функціонального взаємозв'язку між суб'єктами / учасниками інноваційної діяльності.

За такого підходу інноваційна інфраструктура покликана пов'язувати підсистеми інноваційної системи між собою та забезпечувати протікання інноваційного процесу до логічного завершення інноваційної діяльності – реалізації інноваційних проектів.

2) Як складова господарсько-правового механізму, що забезпечує реалізацію інноваційних проектів. Тобто інноваційних розвиток по суті залежить від ступеня правого визначення та функціональності структур, які його забезпечують.

У такому аспекті інноваційна інфраструктура, маючи правове визначення та легально закріплену структуру, може зумовити та забезпечити інноваційну активність суб'єктів в інноваційній діяльності. Це зумовлено залежністю активності суб'єктів від забезпечувальної

та підтримуючої системи, оскільки передбачення конкретних засобів, способів підтримки надає гарантії та стимули у цій сфері.

3) Як інституційна основа реалізації інноваційних проектів. По суті це суб'єкти господарювання, що мають певну організаційно-правову форму та здійснюють діяльність в інноваційній сфері, що забезпечує, опосередковує, стимулює, підтримує реалізації інноваційних проектів.

В такому розумінні інноваційна інфраструктура, яка має засоби, способи, інструменти та форми забезпечення інноваційної діяльності, може розглядатися як механізм її реалізації.

Висновки. Для проведення подальших досліджень питань реалізації інноваційних проектів інноваційну інфраструктуру необхідно розглядати в декількох аспектах: 1) як систему функціонально-забезпечувальних структур; 2) як складову господарсько-правового механізму, що забезпечує реалізацію інноваційних проектів; 3) як інституційну основу реалізації інноваційних проектів.

При цьому кожний з розглянутих аспектів до розуміння інноваційної інфраструктури має сприяти реалізації інноваційних проектів, забезпечувати високий та стабільний інноваційний розвиток економіки.

Наведене комплексне розуміння інноваційної інфраструктури сприятиме загальному науковому завданню встановлення та налагодження ефективних взаємозв'язків між суб'єктами інноваційної діяльності, що відбуваються в межах реалізації інноваційного проекту, зумовить подальші дослідження інноваційної системи як функціонального господарського механізму. Це дозволить виробити конкретні механізми, що націлені на якісну реалізацію інноваційних проектів.

Список використаних джерел:

1. Інноваційна політика: Європейський досвід та рекомендації для України : у 2 т. – К. : Фенікс, 2011– . Т. 2 : Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні (проект від жовтня 2011 року). – 2011. – 349 с.

2. Концепція розвитку національної інноваційної системи : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 червня 2009 року № 680-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/680-2009-%D1%80.

3. Инновационный дайджест. Национальный информационно-аналитический центр по мониторингу инновационной инфраструктуры научно-технической деятельности и региональных инновационных систем (НИАЦ МИИРИС), 18. – 2006.

4. Про інноваційну діяльність : Закон України від 4 липня 2002 року № 40-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/40-15.

5. Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України : Постанова від 13 липня 1999 року № 916-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/916-14.

6. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22 березня 2012 року № 4618-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4618-17/paran99#n99.

7. Проект Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2010 роки в умовах глобалізаційних викликів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document?id=48722.

8. Исмаилов Т.А. Инновационная экономика – стратегическое направление развития России в XXI веке / Т.А. Исмаилов, Р.С. Гамидов // Инновации. – 2003. – № 1. – С. 18–24.